

HUKUK İŞLERİ BAŞKANLIĞI

DİZİLERİN YAYINDAN ÖNCE DENETİME TABİ OLMAMASI SORUNU

GİRİŞ

Ülkemizde sinema filmleri gösterime girmenden önce bir denetim sürecinden geçerken geniş kitlelerin seyrettiği televizyon, internet ve diğer platformlarda yayınlanan diziler ise yayınlanmadan önce hiçbir denetime tabi değildir.

RTÜK'ÜN RESMİ WEB SİTESİNDE SORULAN **"UZMANLAR TARAFINDAN YAYINLARIN ÖNCEDEN DENETLENMESİ MÜMKÜN MÜDÜR?"** ŞEKLİNDEKİ SORUYA, **"HAYIR, YAYINLARIN ÖNCEDEN DENETLENMESİ MÜMKÜN DEĞİLDİR. YAYINLAR ANCAK YAYINLANDIKTAN SONRA UZMANLARIN DENETİMİNE TABİ OLMAKTADIR."** ŞEKLİNDE CEVAP VERDİĞİ GÖRÜLMEKTEDİR. ASLINDA MESELENİN ÖZÜ VE ÇÖZÜM ÜRETİLMESİ GEREKEN NOKTA TAM OLARAK BURASIDIR.

Mevcut yasal düzenlemeler ve RTÜK uygulaması da dikkate alındığında dizilerin yayınlanmadan önce herhangi bir denetim mekanizmasına tabi tutulmadıkları görülmektedir. İhlal gerçekleştikten sonra verilecek ceza bir daha aynı ihlalin tekrarlanmayacağı anlamına gelmediği gibi, bu ihlalin tekrar yaşanmasını da engelleyecek mahiyette değildir. Her ne kadar zahmetli olsa da yapılması gereken şey; dizilerin her bölümünün yayından önce RTÜK tarafından incelenmesinin ve RTÜK'ün onay verdiği haliyle yayınlanmasını sağlayacak bir yasal düzenlemedir.

TELEVİZYON, İNTERNET VE DİĞER PLATFORMLARDA YAYINLANAN DİZİLERİN TÜRK TOPLUMU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE YASAL DENETİMİ

1. TÜRKİYE'DE TELEVİZYON DİZİLERİNİN TARİHİ SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMİ

Türkiye'de televizyon yayınları 1968 yılında başlamıştır. Türkiye televizyon dizileriyle 1970'li yılların ilk yarısında tanışmıştır. Bu yıllarda yerli televizyon dizileri hemen hemen yoktu. İlk televizyon dizileri TRT'nin yurtdışından satın aldığı yabancı yapımlardır. Bu yabancı diziler arasında **"Uzay Yolu", "Kaçak", "Görevimiz Tehlike" "Bonanza** (Türkiye'de Dolu Dizgin adıyla yayımlanmıştır)" ile daha sonraki yıllarda yayına giren **"Aşk Gemisi", "Dallas", "Beyaz Gölge"** dizilerini sayabiliriz. Tek kanallı televizyon yayıncılığının

olduğu bu yıllarda söz konusu yabancı diziler oldukça fazla izleyici ilgisi çekmiştir. Hatta bazı dizilerin final bölümleri (örneğin Kaçak) insanları evlerinde ekran başına kilitlemiş ve bu bölümün yayın saatinde sokaklar hemen hemen boş kalmıştır.

Kaçak dizisinin başrol oyuncusu David Jansen Türkiye'yi ziyaret ettiğinde ülkesinde gördüğünün çok ötesinde büyük bir ilgi görmüş, kendisi bile bu ilgiye şaşırmıştır. Bunun önemli nedenlerinin başında, söz konusu yıllarda Türkiye'de tek kanalın akşamları sınırlı süre için yayın yapıyor olması ve izleyiciler için alternatif başka kanalların bulunmaması gelmektedir. Dolayısıyla, o yıllarda da insanların temel eğlence aracı olan televizyonda, tüm seyirciler mecburen aynı yapımları izlemek durumunda kalmaktaydılar. Yabancı dizilerin seyirci ilgisini çekmesinin önemli nedenlerinden birisi de başarılı Türkçe dublajlardı. TRT dublaj için ses tonu ve vurgulamaları oldukça yerinde olan tiyatro sanatçılarından yararlanmıştır. Dublajlarda dudak senkronizasyonu da başarıyla uygulanmıştır. Başarılı dublajlar dizilerin kolayca izlenmesini sağlamıştır.

Yabancı dizilerin gördüğü bu ilgi TRT'nin de dikkatini çekmiş ve TRT yerli televizyon dizisi yapımına öncelik vermiştir. İlk yerli televizyon dizisi bir sitcom özelliği taşıyan ve 1974 yılında yayımlanmaya başlayan **"Kaynanalar"** dizisidir. Bunu, 1975 yılında yayına giren ve 6 bölüm halinde yayımlanan, Türk Edebiyatının önemli eserlerinden Halid Ziya Uşaklıgil'in **"Aşk-ı Memnu"** adlı romanından Halit Refiğ'in yönetmenliğinde çekilen aynı adlı televizyon dizisi izlemiştir. Bunlardan başka, 1981 yılında, yine sınırlı sayıda bölümlü Dördüncü Murat dizisi de yayına girmiştir. Bu diziler de önemli bir beğeni kazanmıştır. Yerli televizyon dizilerinin izleyicileri ekrana kilitlemesi ve önemli derecede ilgi çekmesi, yeni açılan TRT-2 kanalında 1986 yılında yayımlanmaya başlayan **"Perihan Abla"** dizisi ile olmuştur. 1989 yılı başında TRT-1'de yayına giren **"Bizimkiler"** dizisi de yerli dizilere olan ilgiyi artırmıştır. Dizilere ilgi 1990'lı yılların ilk yarısında özel televizyon kanallarının kurulmasıyla daha da artmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, günümüzde yerli **diziler Türk seyircisinin en çok izlediği televizyon program türleri içinde ikinci sıradadır.**

Esasen yukarıda adı geçen erken dönem yerli dizilerin seyirci ilgisini çekmesinin başında konuların Türkiye'ye özgü olması ve karakterlerin de günlük hayatta Türkiye'de her zaman karşılaşılabilecek insanlardan oluşmasıydı. Örneğin Kaynanalar dizisi farklı sosyal altyapıya sahip (taşra/geleneksel ve şehirli/modern) iki ailenin yaşadığı günlük olayları ve birbirleriyle ilişkilerini mizahi bir üslupla seyirciye sunmaktaydı. Bizimkiler dizisinde ise bir apartmanın sakinleri olan, yine değişik sosyal ve ekonomik alt yapıya sahip aile ve kişilerin günlük yaşamları ve birbirleriyle ilişkileri mizahi bir anlatımla ekrana getirilmekteydi. Perihan Aba dizisi de aynı format da olup burada da bir mahallede yaşayan değişik kişi ve ailelerin günlük yaşamları ve birbirleriyle ilişkileri ele alınmaktaydı.

Bu üç dizinin de temel özelliği Türkiye'de her yerde rastlanabilecek karakterler ve olayları işlemesi ile komedi türü olmasıydı. Bu diziler kanal sayısının fazla olmadığı bir dönemde televizyon izleyicisine yabancı dizilere karşı iyi bir alternatif sunmuştur. Yabancı dizilerde karakterler ve olaylar farklı bir kültüre ait iken yukarıda adı geçen yerli dizilerde tamamen Türkiye'ye özgü idi. Bu durum söz konusu dizilerin beğeniyle izlenmesinin en önemli sebebinin oluşturmıştır. Bu dönemde ekrana gelen dizilerdeki oyuncular büyük çoğunlukla izleyiciler tarafından tanınan film ve tiyatro sanatçılarından oluşmuştur. Dizilerin bölüm süreleri de bir saati aşmamaktaydı.

1993 yılında Anayasa'da yapılan değişiklikle tecimsel yayıncılığa izin verilmesi ve **1994'de** ise 3984 sayılı radyo ve televizyonlarla ilgili kanunla yayınların denetim altına alınmasıyla başlayan özel televizyon yayıncılığı televizyon dizileri için dönüm noktası olmuştur. 2000'li yıllarda ise Türk dramalarının yurtdışına satılmaya başlanmasıyla birlikte yeni bir dönem başlamıştır. Kanal sayısının ve rekabetin artış gösterdiği bu yıllarla beraber dizi yapımcılığı da yeni bir döneme girmiştir.

Bu yıllarda yapımların sayısında ve konu çeşitliliğinde de önemli bir artış olmuştur. Yabancı dizilerin başarılı Türkiye uyarlamaları da ekranlara gelmiş ve seyircinin beğenisini kazanmıştır (son yıllarda önemli sayıda Güney Kore dizisinin uyarlamaları yapılmaktadır). Bu uyarlamaların konu çeşitliliğinin sağlanmasına da önemli de-

recede katkısı olmuştur. Dizilerde daha önceden tanınmamış yeni oyuncular da başrolleri almaya başlamıştır. Bu yeni oyuncular seyirci tarafından beğenilmiş ve dizilerde oynadıkları roller sayesinde meşhur olmuşlardır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, önceki yıllarda dizilerde daha önce film ve tiyatrodan aldıkları rollerle meşhur olmuş oyuncular oynardı. Söz konusu 2000'li yıllarda ise, televizyon dizilerindeki rolleri ile meşhur olmuş oyuncular daha sonra filmlerde oynamaya başlamışlardır. Gerek konu çeşitliliği gerekse yeni yüzlerin dizilerde rol alması seyirciye alışık olmadığı bir deneyim sunmuş ve yerli diziler ilgi ve beğeniyle izlenmiştir. Ancak bu yıllarda reyting kavramı da önem kazanmış ve iyi reyting alamayan diziler birkaç bölüm sonra yayından kaldırılmış veya erken final yapmak zorunda kalmıştır. Dizilerin sürelerinde az da olsa bir artış yaşanmıştır.

Yerli dizilere ilginin artması televizyon kanallarını ve yapımcılarını yeni diziler çekme konusunda teşvik etmiş ve bu olgu 2010'lu yıllarda etkisini artırarak sürdürmüştür. Bu yıllarda birçok yeni oyuncu dizilerde rol almış ve bu roller sayesinde meşhur olmuştur. Ancak 2010'lu yıllarda dizi sürelerinde önemli bir artış olmuştur. Dünya'da, geçmiş yıllarda Türkiye'de de olduğu gibi, dizilerin bir bölümü büyük çoğunlukla 45-60 dakika iken, Türkiye'de bu sürenin oldukça üzerine çıkmıştır. Aslında bu bir mecburiyetten kaynaklanmıştır. Ulusal kanallarda saat 20:00'da yayına giren dizi özet bölümü dâhil 24:00'a kadar sürebilmektedir. Bunun en önemli nedeni yayıncıların reklam gelirlerini artırma isteğidir. Televizyon yayıncılarının ticari iletişim gelirleri içindeki en büyük pay (%90'ın üzerinde) reklam gelirlerine aittir. Dizilerin maliyetinin artması sonucunda yayıncılar da bu maliyeti karşılayabilmek için reklam gelirlerini artırmak istemektedirler. RTÜK kararına göre kanallar bir saatlik yayın süresinde en fazla 12 dakikalık reklam yayımlayabilmektedir. Reklamlardan alınan saniye başına düşen ücretlerde önemli bir artış olmadığından, yayıncılar dizinin süresini artırarak yayımlayacakları reklamların toplam süresini de artırmakta ve bu yolla reklam gelirlerini yükseltme yoluna gitmektedirler.

Türkiye'deki televizyon dizilerini ABD ve Batı Avrupa'daki dizilerden ayıran farklardan birisi bölümlerin süresidir. Türk dizilerinin diğer bir özelliği ise arkası haftaya veya arkası yarın şek-

TELEVİZYON BİREYİ EVİNE HAPSEDİP TOPLUMDAN UZAKLAŞTIRMAKTADIR. ÜLKEMİZDE DİZİLERİN YAYINLANMA SÜRESİ YAKLAŞIK 2 SAATTİR. BİRBİRİNİ TAKİP EDEN OLAY ÖRGÜLERİNDEN OLUŞAN DİZİLER İZLEYİCİYİ 2 SAAT BOYUNCA TELEVİZYON KARŞISINDA TUTAR. DOLAYISIYLA BU SÜRE TOPLUMU GERÇEK YAŞAMDAN ALIKOYMAKTADIR.

linde olmasıdır. ABD ve Batı Avrupa'daki televizyon dizilerinde, genellikle olay bölüm sonunda çözülür. Bir sonraki bölüm aynı ana karakter veya karakterlerin yer aldığı yeni bir hikâyeye başlar. Yukarıda ismi geçen ve 1970'li yıllarda yayımlanan yabancı diziler de bu şekildeydi. Kaçak dizisinde sonuç (Dr. Kimble'in suçsuzluğunun ortaya çıkması) son bölümde olmasına rağmen bundan önceki bölümler bağımsız bölüm niteliğinde olup her bölümde farklı bir hikâyeye işlenmekte ve hikâyeye bölüm sonunda sonuca bağlanmaktaydı. Yine yukarıda adı geçen erken dönem Türk dizileri de bu formatta çekilmekteydi. Günümüz Türk dizilerinde ise olay dizinin yayında kaldığı sürece devam eder ve ancak final bölümünde çözülür. Bu durum seyircinin merakını canlı tutmakta ve dizinin izlenilmesini sağlamaktadır. Türk dizilerinde bölüm genellikle seyircinin merakta kalacağı bir noktada biter ve seyirci sonucu öğrenmek için bir sonraki bölümü bekler. Hatta bölüm sonlarına reklamlar konularak izleyici de bölümün devam ettiği hissi yaratılmakta, böylece hem yayımlanan reklam

süresi artırılmakta hem de seyircinin kanalda kalması sağlanmaktadır. Dizilerin bir sonraki bölümleri ile ilgili fragmanlar da dizilerin kendisi kadar ilgi çekmektedir. Bölümün seyircinin merakta kalacağı bir noktada bittiğini belirtmiştir. Seyirci fragmanı izleyerek bir sonraki bölümde olayın nasıl gelişeceği veya çözüleceği ile ilgili bir ipucu bulmaya çalışmaktadır. Hatta sosyal medyada, fragmanlar üzerinden bir sonraki bölümle ilgili analizler yapan hesaplar da bulunmaktadır. Diziler büyük çoğunlukla ana haber bülteninden sonra yayına girmektedir.

Bazen ana haber bülteninin sonunda biraz sonra yayına girecek dizi ile ilgili seyircinin ilgisini çekecek bilgiler de verilmektedir. Bu durum sanki dizideki olaylar, öyle olmamakla beraber, gerçekmiş izlenimi de yaratmaktadır. Tüm bunlar televizyon dizilerinin Türk seyircisi için önemini vurgulamaktadır.

2. TÜRKİYE'DE YAYINLANAN TELEVİZYON DİZİLERİNİN TÜRK TOPLUMU ÜZERİNDEKİ AHLAKİ, KÜLTÜREL, PSİKOLOJİK VE SOSYOLOJİK ETKİSİ

İnsanlar arasındaki duygu, düşünce, bilgi ve haberlerin karşılıklı olarak değişimine iletişim adı verilir. İnsanoğlu var olduğundan bu yana doğası gereği farklı insanlarla iletişim ve etkileşim içerisine girmiştir. Bireyler iletişim yoluyla kendilerini ifade eder, karşısındakini anlamlandırır ve ona ulaşmaya çalışır. İletişim sağlanırken birey ve çevre karşılıklı olarak bu durumdan etkilenir, zamanla değişime uğrar.

İletişim, toplumsal hayatın sürdürülebilmesi açısından büyük öneme sahiptir. Bireyler arası ilişkilerin iletişim aracılığıyla oluşturulması ve toplumsal değerlerin sonraki nesillere aktarılabilmesi toplumun devamlılığını sağlar. Dolayısıyla iletişimsiz bir toplumun sürekliliği söz konusu değildir.

Fichter toplumu, "ortak bir mekânda birlikte yaşayan, temel sosyal gereksinimlerini tatmin etmek için çeşitli gruplar içinde iş birliği yapan, ortak bir kültüre bağlı olan ve belli bir sosyal birim olarak işlevde bulunan kişilerin örgütlenmiş birliği" şeklinde tanımlar. Toplumu oluşturan bireyler, karşılıklı olarak birbirine muhtaçtır. Gereksinimin giderilebilmesi ve yardım sağlanabil-

mesi için sahip olunan bilgi ve deneyimi paylaşmak zorundadırlar.

Toplum sürekli bir değişim içerisinde. Bu değişimde rol oynayan en önemli güçlerden biri de medyadır. Medyanın toplumları etkileme düzeyi aynı olmadığı gibi toplum içerisindeki bireyleri, aile içi ilişkileri etkileme düzeyi de farklılık arz edebilir.

Günümüzde medya olarak tanımlanan kitle iletişim araçları, kullandığı dil ve görsel materyaller ile toplumsal olay ve olguları ifade etmektedir. Kitle iletişim araçları denildiğinde akla ilk gelenler televizyon, gazete, radyo, internet ve son yıllarda hızla yaygınlık kazanan sosyal medyadır. Böylece bilgi ve haber akışı kısa zamanda geniş kitlelere yayılmakta, bireylerin birbiriyle etkileşimi kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla kitle iletişim araçları toplumsal yaşayış biçimlerini şekillendirme işlevine sahiptir.

Postmodern dönemde bireyler medyanın etkisiyle daha çok tüketmeye sevk edilmektedir. Bunun gerçekleşmediği durumlarda ise mutsuzluk ortaya çıkmakta ve bu his farklı bir şeyin tüketilmesiyle giderilmektedir. Postmodern dönemin getirileriyle birlikte değişen, dönüşen tüketim kavramı medyayla yakından ilişkilidir. Medya sektörünü elinde tutanlar, toplumun parçalanmış kimliklerine ayrı ayrı hitap edecek çeşitli televizyon programları hazırlamaktadır. Farklılıkların ve çeşitliliklerin ön planda tutulduğu bu dönemde bireylerin ilgi alanlarına hizmet edecek tematik kanallar artış göstermiştir. Tematik yayıncılıkla toplumun yaş, cinsiyet gibi kriterlerden ziyade moda, müzik, alışveriş, belgesel, spor gibi daha alt başlıklarda bir araya getirilmesi hedeflenmiştir. Bireysel izleyiciliği teşvik etmesi yönüyle tematik kanallar, aile kavramına zarar vermektedir.

Günümüzde tüketim farklı bir boyut kazanmış, ihtiyaçları karşılamaktan ziyade bireyin toplumdaki konumunu belirler hale gelmiştir. Bir diğer ifadeyle tüketimin boyutu; sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan bireyi tanımlamaktadır. Tüketici bu şekilde zenginliğini göstermeyi, dış görünüşüyle ve tükettiği nesnelerle toplumda statü sahibi olmayı amaçlar. Modern dünyada buna başarı kültürü adı verilmektedir.

Reklam, tüketici alışkanlıklarıyla doğrudan ilişkilidir. Bir ürünü veya hizmeti tanıtırken tüketiciye belli mesajlar yollaması bakımından reklam başlı başına bir kitle iletişim aracıdır. Ürünün tüketiciye tanıtılması amacının yanı sıra, alıcı kitleden daha büyük bir hedef kitleye ulaşmak istemesi bakımından reklam belli mesajlar içermektedir. Dizilerin içerdiği ürün yerleştirmeler ve reklamlar, ürünlerin pazarlanmasında tüketiciye "**zatenlik**" hissi yaşatma üzerinden yola çıkar. Tüketici ürüne "**zaten**" ihtiyacı varmış gibi veya kendisinin kesinlikle sahip olması gerektiği bir nesneymiş gibi bakmaya başlar. Ürüne veya hizmete sahip olamadığında ise yoksunluk hissi yaşar. Reklamlar bu şekilde bireylerin sahip olma güdülerini ortaya çıkararak onları etkisi altına alır, yeni ihtiyaç ve tüketim alanları yaratırken bireyin zatenlik hissini besler; ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda tüketiciyi yönlendirir.

Uzun yıllardan beri evlerin başköşesine oturan hatta odaların nasıl dizayn edileceğini dahi belirleyen televizyon, önemli bir kitle iletişim aracıdır. Toplumsal anlamda birtakım işlevlere sahiptir.

Akla ilk olarak televizyonun haber ve bilgi aktarma fonksiyonları gelmektedir. Ancak bizim araştırmamızda elde edilen bulgulara göre ilk sırada televizyon izlemenin bir serbest zaman harcaması ve dinlenme aktivitesi olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Haber ve bilgi edinme işlevi ikinci sırada yer almıştır.

Ülkemizin sahip olduğu hayat standartları gereği akşam işten evine gelen birey, eğlence mekânlarına gidip para harcamak yerine serbest zamanını televizyon karşısında tüketmektedir. Kanalların artmasıyla birlikte her kesime hitap eden farklı türde programlar yayınlanmaya başlamıştır. Bu anlamda televizyon bireyi evine hapsedip toplumdan uzaklaştırmaktadır. Ülkemizde dizilerin yayınlanma süresi yaklaşık 2 saattir. Birbirini takip eden olay örgülerinden oluşan diziler izleyiciyi 2 saat boyunca televizyon karşısında tutar. Dolayısıyla bu süre toplumu gerçek yaşamdan alıkoymaktadır.

Evde birden fazla televizyon olması aile içindeki eksik iletişimi gündeme getirmektedir. Yapılan çalışmalarda yer alan deneklerin %41'inin evinde en az 2 televizyon bulunmaktadır. Tele-

vizyon sebebiyle iletişimin zaten zor olduğu hane, birden fazla televizyonla ilişkiler bir kez daha bölünmüştür. Evin içinde televizyonlarla birlikte özel alanlar oluşturulmuş, herkes kendi özel alanı içerisinde monolog bir tarza sahip olan televizyonu seyretmeye koyulmuştur. Tek televizyon bulunan evlerde aile üyelerinin dizi saatinde odada buluşması televizyonun birleştirici bir etkisinin olduğunu gösterebilir. Ancak bu durumda bireyler birbirleriyle değil, televizyon ile etkileşim halindedir. Dolayısıyla televizyon aynı odada bulunmaya sevk etse dahi aileyi birleştirici bir etki gösterememektedir. Ayrıca deneklerin önemli bir kısmı (%29) evlerinde televizyon kumandası kavgası yaşandığını da dile getirmiştir.

Televizyon dizisi izlemeye başlamada en etkili faktör %47'lik oranla "senaryo" iken 12- 18 yaş aralığındaki gençler için %36 ile oyuncular olmuştur. Dizi izlemeyi bırakmanın da birtakım sebepleri bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak "Ahlakî değerlere uygunsuzluk" maddesi en yüksek orana (%34) sahip olmuştur. 12-18 yaş aralığındaki gençler ise bu konuyu en az önemseyen grup konumundadır (%18). Ayrıca kadınların (%38), ahlakî değerlere uygun olmadığı için dizi izlemeyi erkeklerden (%30) daha fazla terk ettiği de elde edilen sonuçlardan biridir.

Araştırmada yer alan deneklerin yalnızca %12'sinin takip edilen dizilerde kendisini ya da ailesini bulduğu dikkate alınırsa televizyonlarda yayınlanan dizilerin genel olarak Türk aile yapısını yansıtmadığı kanaatine rahatlıkla varılabilir. Buna rağmen deneklerin %23'ü kendisini oyuncuların yerine koyarak dizi izlemektedir. Bu iki rakam (%12; %23) arasında bu kadar fark bulunması özellikle kadınların dizilerde gösterilen yaşantıya özenti duyması şeklinde izah edilebilir. Kadınlar yanılısamayı erkeklerden daha yoğun yaşamaktadır. Çalışmamızda televizyon dizilerinin toplumu özendirici birtakım etkilerinin olduğu saptanmıştır. **Hemen her dizide bir holding sahibi, yalıda oturan zengin bir iş adamı konu edilmektedir. Diğer taraftan dizide, diziyi izleyen kitlenin yaşam şartları aşağılanmaktadır.** Dolayısıyla izleyiciler, olması gerekeni lüks yaşam şartları olarak algılamakta, kendisini yoksun hissetmektedir. Aynı şekilde kadınların %31'i dizilerdeki ev ve eşyaları beğendiğini, onlara sahip olmak istediğini belirtmiştir. Dizilerde kutlanan özel günler de kadınların gerçek

hayattaki beklentisini arttırmaktadır.

Televizyon dizilerinde yansıtılan olaylar kurmaca ve abartılıdır. Toplumun belli bir kısmı bu olayları gerçekmiş ve kendi yaşıyormuş gibi seyretmektedir. Kendisini oyuncuların yerine koyarak hem oradaki hayata özenmekte hem de olaylarla arasında bir bağlamsallık inşa etmektedir. Dizilerde görülen savaş ya da öldürme sahneleri bir simülasyon olarak izlendiğinde gerçeklik algısı yaratmakta, insanlar gerçek hayatta aynı şeyle karşılaştığında tepkisiz kalmaktadır. Zira dizilerde sürekli izlenen sahnelerle gerçeklik arasındaki fark artık ayırt edilemez hale gelmiştir. **Aynı şekilde, her ne kadar Türk toplum yapısına uygun olmasa bile, dizilerde sergilenen erkek kadın ilişkileri artık toplum içinde de sıkça sahnelenmekte, normal ve kabul edilebilir görülmektedir.** Diziler bu bakımdan toplumun yaşam tarzını, kültürünü, düşünce sistemini etkileyen programların başında gelmektedir.

Televizyon dizilerinin olumsuz etkilerinden biri de toplumu tembelleştirmesidir. Dizi saatinde yapılacak birçok iş varken dizi bağımlıları bu işleri ertelemekten kaçınmaz. Dizilerin varsa kitabını okumayı tercih edenlerin sayısı diğerlerine nazaran azdır. Çünkü dizi izlemek daha zahmetsizdir. Dizilerin kitaplardan daha kolay ulaşılabilir olduğu düşünülmektedir. Toplum bu şekilde önüne sunulanı hiç çaba göstermeden tüketmeye alışmakta, dolayısıyla diziler toplumu tembelleşmeye itmektedir.

3. DİZİLERİN YASAL DENETİMİ VE İLGİLİ UYGULAMALARI

a- Tarihi Süreci

Radyo ve televizyon yayıncılığı toplumu derinden etkileyebilme özelliği nedeniyle, uzun yıllar devlet tekelinde kalmıştır. Ancak kitle iletişim teknolojisindeki hızlı değişim nedeniyle, dünya tarihi için çok kısa ancak yayıncılık tarihi için çok uzun kabul edilebilecek bu süreç sona ermiştir.

Yayın tekelini kaybeden devlet, en azından söz konusu yayınları denetleyebilme yetkisine sahip olabilme kaygısıyla bir denetim birimi örgötmüş ve bu birimi 13 Nisan 1994 tarih ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunla hukuk sistemimiz içine sokmuştur.

Radyo ve televizyon alanında yapılacak bir incelemede dikkat çeken önemli hususların ilki, 3984 s. Kanunun düzenlemesi dikkate alındığında bu alanda yürütülecek faaliyetin bir kamu hizmeti niteliği gösterdiği; ikincisi ise RTÜK'ün Türk idare sistemi içerisindeki yerinin belirlenmesinin gösterdiği özelliştir. İlk konu dikkate alındığında RTÜK'ün faaliyeti bir tip özel kolluk faaliyeti olarak belirlenmektedir. İkinci konuda ise Anayasanın amir hükümleri ve idare hukukunun bilinen ilkeleri dikkate alınarak bir sonuca varmak mümkün olmaktadır. Şöyle ki; RTÜK Anayasa'nın 123. maddesi uyarınca merkezden yönetim veya yerinden yönetim ilkelerinden birine tabi olmak durumundadır. Ayrıca idare hukuku ilkelerinden de idarenin bütünlüğü ilkesine tabi olmalıdır. Nitekim konu incelendiğinde RTÜK'ün hizmet yönünden yerinden yönetim ilkesine tabi olduğu ve ayrıca kuruluşta idare bütününe dâhil olduğu ancak işleyiş yönünden idare bütününe katılmasını sağlayan araçlardan yoksun bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle 3984 s. Kanunda boşluk bulunmaktadır.

RTÜK'ün gördüğü idari fonksiyonda da çeşitli sorunlar vardır. Özel kolluk işlevini oluşturan faaliyetlerin ifası sırasında ortaya çıkan sorunların yanı sıra RTÜK'ün kurum olarak kendisinin de denetlenmesinde çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca RTÜK'ün karar organı olan kurul üyelerinin seçiminde öngörülen farklı metodun yargı denetimine ilişkin hüküm öngörülmemiş olması ve Danıştay'ın da denetlemeye yönünde oluşturduğu içtihat sorunları daha da artırmıştır. Bütün bu sorunların Kanunda yapılacak değişikliklerle giderilmesi gerekmektedir.

RTÜK, bağımsız idari kurum karakteristiğini taşıyan ve iletişim sektöründe 3984 s. Kanundan kaynaklanan özel kolluk faaliyetini yürüten bir kamu kurumudur. Ancak unutulmamalıdır ki bu alanda yürütülen faaliyet Kanundan kaynaklanan nedenlerle kamu hizmeti niteliğini de göstermektedir. Bu nedenle RTÜK'ün sayılan özel durumlar dikkate alınarak kavranılması gerekmektedir.

RTÜK için hiyerarşi ve idari vesayet denetimi mümkün değildir. Hiyerarşi RTÜK'ün devlet tüzel kişiliği dışında bir kamu tüzel kişiliği olması nedeniyle; idari vesayet ise kanunda açıkça öngörülmesi gerektiği halde böyle bir düzenleme olmadığı için mümkün değildir.

Devlet denetleme kurulunun yapacağı denetlemenin esası Anayasanın 108. maddesinde; "idarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla. Cumhurbaşkanına bağlı olarak kurulan devlet denetleme kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, ... her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar" şeklinde ifade edilmiştir. RTÜK, Türk Silahlı Kuvvetleri organı ve yargı organı olmadığından bu denetimin kapsamında olacaktır. DDK'nın çalışması için Cumhurbaşkanınca açıkça görevlendirilmesi gerekir. Kurul inceleme ve denetleme sonucunu bir raporla Cumhurbaşkanına bildirir. Cumhurbaşkanı raporu onaylarsa gereği yapılmak üzere Başbakanlığa ve oradan da yetkili mercilere gönderilir. Sonuçtan Başbakanlık aracılığıyla Cumhurbaşkanlığına bilgi verilir. Bu usûl dikkatle incelendiğinde ne Cumhurbaşkanlığı makamının ne de Başbakanlık makamının doğrudan işlem yapmadığı görülmektedir. Ayrıca zaten Başbakanlığın rapora dayalı olarak RTÜK üzerinde işlem yapması mümkün değildir. Çünkü ne hiyerarşi ne de idari vesayet yetkilerine sahiptir.

Diğer denetim yolu ise Başbakanlık YDK eliyle işletilebilecektir. Nitekim bu denetime 3984 s. Kanunun 4756 s. Kanunla (RG 21.5.2002 S. 24761) değişik 9 uncu maddesinde açıkça yer verilmiştir. Başbakanlık YDK da yapacağı denetim sonucunda icrai yetkilere sahip olmayan bir kuruluştur. Denetim sonucu Başbakanlığa sunulacak ve Başbakanlık yukarıda da anılan yetkisizlik nedeniyle deyim yerindeyse eli kolu bağlı kalacaktır:

Bütün bunlar birlikte dikkate alındığında idarenin şeffaflığı ilkesi de hayata geçirilir ve hazırlanan raporlar kamuoyunun bilgisine sunulursa RTÜK'ün hukuka uygunluğu açısından etkili olacağı söylenebilir.

3984 s. Kanunun incelenmesi sonucunda görülecektir ki burada ne bilinen idari vesayet yetkilerine ilişkin bir düzenleme vardır ne de merkezi idareye, idari vesayet olarak nitelendirilmesi mümkün bir yetki tanınmıştır. Çünkü bu durum Anayasanın ruhuna aykırı olur. Burada eksik düzenlemeden kaynaklanan bir yasa boşluğunun kabulü en doğru yoldur. Çünkü Anayasanın öngördüğü bir ilke (yerinden yönetim) çerçevesinde örgütlenen Anayasanın öngördüğü kamu

tüzel kişiliği sıfatlarından kamu kurumları içerisinde mütalaa edilen ve idari fonksiyon ifa ettiğinden şüphe olmayan bir kurum üzerinde, bu sonuçların bir gereği olan idari vesayet yetkileri düzenlenmemiştir Dolayısıyla RTÜK kuruluş itibarıyla idarenin bütünlüğü ilkesine tabi olmasına rağmen işleyişi itibarıyla bu ilkeye tabi kabul edilemeyecektir. Burada boşluk olduğunun kabul edilmesi en doğru çözümdür. Ayrıca devlet tüzel kişiliği organlarına hiçbir yetkinin tanınmadığı bir düzenlemeyi idari vesayet olarak kabul etmek bizce olanaklı değildir. Şöyle ki; bir görüşe göre bu tip bir düzenleme karşısında ilgili kanunda "ilişkili" olarak öngörülen bakanlıkların kurumun işlemleri üzerinde hukuksallık denetimini başlatma noktasında idari yargı kriteri olan "menfaatin ihlal edilmesi" ölçütünden masun kılınması idari vesayetini yeni tanımı olarak kabul edilebilir" Bütün bu nedenlerle bağımsız idari kurumların bu arada RTÜK'ün kamu kurumları içerisinde yeni bir kategori oluşturması önerisi kabul edilmelidir.

RTÜK 'ün gelirlerinin büyük kısmı radyo ve televizyonların reklam gelirlerinden kesilen yüzde beşlik paydan kaynaklanmaktadır. Bu durum Üst Kurul'un tarafsızlığına, denetim özgürlüğüne gölge düşürecek nitelikte bir durumdur. Uygulamaya baktığımızda da Üst Kurul'un birçok ilkeyi ihlal eden yayın kuruluşuna yayını nedeniyle ancak bir gün kapatma cezası verdiğini, ihlalin yinelenmesi halinde de aynı cezayı tekrarladığı gözlemlenmektedir. RTÜK'ün kapatma karan nedeniyle yayın kuruluşunun uğradığı maddî zarar, sonuçta yine RTÜK bütçesi için de söz konusu olmaktadır. Bu nedenle RTÜK'e ayrı bir gelir kaynağı bulup özgürleştirmek ve gerçekten denetim yapmasını sağlamak gerekir.

Üst Kurul'un gelirlerinin büyük kısmını oluşturan bu yüzde beşlik payın çok yüksek tutulmuş olması da ayrı bir problemdir. Bugün yayın hayatını sürdüren 103 radyo ve televizyon kanallarına, sayısının son derece yüksek olması nedeniyle, bu yüzde beşlik reklam gelirininde gerçekte Üst Kurul'un ihtiyaçlarının çok üzerinde miktarlara ulaşacağı açıktır. Bu sebeple fazla miktarın Hazineye gelir kaydedilmesi ya da taşrada çok sınırlı bütçelerle yayıncılık faaliyetini sürdürmeye çalışan yayın kuruluşlarına bir çeşit teşvik niteliğinde verilmesi yönünde bir düzenlemeye gidilmelidir.

6112 sayılı Kanun'a 21 Mart 2018 tarihinde

29/A maddesinin eklenmesiyle birlikte RTÜK'ün internet üzerinden yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşları denetlemesi yasal hale gelmiş ve bu denetimin usul ve esasları, RTÜK ve BTK'nın müştereken hazırlamış oldukları ve 1 Ağustos 2019'da yürürlüğe giren "Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik"te belirlenmiştir.

b- Tv Ve Diğer Platformlarda Yayınlanan Dizilerin Denetimine Tabi Olduğu Mevzuatlar

Televizyon ve diğer yayın araçlarının tabi olduğu belli başlı mevzuatlar vardır. Aşağıda bu konuyla ilgili olan kanun, yönetmelik vb. belirtilmiştir:

1- Türkiye Radyo Ve Televizyon Kanunu

Kanun Numarası : 2954

Kabul Tarihi : 11/11/1983

Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarih: 14/11/1983
Sayı : 18221 (2.Mükerrer)

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa : 92

Kanunun Amacı: Bu Kanunun amacı, radyo ve televizyon ile tüm medya araçlarından yapılan yayınların düzenlenmesine ve özerkliği ve tarafsızlığı Anayasada hükme bağlanan Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.

2- Radyo, Televizyon Ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik

Kanunun Amacı: Bu Yönetmeliğin amacı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin internet ortamından sunumuna, iletimine, medya hizmet sağlayıcılara yayın lisansı, platform işletmecilerine de yayın iletim yetkisi verilmesine ve söz konusu yayınların denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

3- Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Kanun Numarası: 6112

Kabul Tarihi: 15/2/2011

Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 3/3/2011

Sayı: 27863

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt : 50

Kanunun Amacı: Bu Kanunun amacı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idarî, malî ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, teşkilâtı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

4- Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi Ve Kontrolü Hakkında Kanun

Kanun Numarası : 4207

Kabul Tarihi : 7/11/1996

Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 26/11/1996
Sayı : 22829

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 36

Kanunun Amacı: Bu Kanunun amacı; kişileri ve gelecek nesilleri tütün ürünlerinin zararlarından, bunların alışkanlıklarını özendirici reklam, tanıtım ve teşvik kampanyalarından koruyucu tertip ve tedbirleri almak ve herkesin temiz hava soluyabilmesinin sağlanması yönünde düzenlemeler yapmaktır.

5- Kabahatler Kanunu

Kanun Numarası : 5326

Kabul Tarihi : 30/3/2005

Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarih : 31/3/2005
Sayı : 25772 (Mükerrer)

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 44

Kanunun Amacı: Bu Kanunda; toplum düzenini, genel ahlâkı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak amacıyla;

- Kabahatlere ilişkin genel ilkeler,
- Kabahatler karşılığında uygulanabilecek olan idarî yaptırımların türleri ve sonuçları,
- Kabahatler dolayısıyla karar alma süreci,
- İdarî yaptırıma ilişkin kararlara karşı kanun yolu,

e) İdarî yaptırım kararlarının yerine getirilmesine ilişkin esaslar, Belirlenmiş ve çeşitli kabahatler tanımlanmıştır.

c- Yayım Kurullarının Dikkate Aldığı Yayım İlkeleri ve İhlal Nedeniyle RTÜK'ün Verdiği Kararlar

Yayım kuruluşlarının ihlal ettikleri yayım ilkele-ri genellikle şu şekildedir:

- Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık ve bağımsızlığına, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olmamak
- Toplum şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayımlara imkân verilmemesi ilkesine aykırı olmamak
- Anayasa'nın genel esaslar kısmında yer alan ilkelere, demokratik kurullara ve kişi haklarına aykırı olmamak
- Toplumun milli ve manevi değerlerine aykırı olmamak
- İnsanların ırk, cinsiyet, sosyal sınıf veya dini inançları dolayısıyla hiçbir şekilde kınanmaması ilkesine aykırı olmamak
- Yayımlarda adalet ve tarafsızlığa, yasalara saygılı olma esasına uygun olmak
- Kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde, küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliği taşıyan yayım yasaklarına uymak
- Genel ahlak, toplum huzuru ve Türk aile yapısına aykırı olmamak.

İhlal Nedeniyle RTÜK'ün Verdiği Kararlar

1994–1999 yılları arasında ulusal ve yerel düzeyde yayım yapan çeşitli radyo kuruluşlarına yönelik olarak 260 uyarı, 138 durdurma ve televizyon kuruluşlarına yönelik olarak 411 uyarı, 236 yayım durdurma olmak üzere toplam 671 uyarı ve 374 yayım durdurma kararı almıştır.

Genel Olarak İhlal Nedenleri Verilen Kararlar Şu şekildedir;

Kişilik Haklarına İlişkin İhlaller ve RTÜK'ün Uygulamaları : Nisan 1994 ve 2000 yılları arasında yapılan başvurular ve yayımların değerlendirilmesi sonucunda, kişilik haklarının ihlalleri nedeniyle 53 radyo kuruluşuna toplam 84 uyarı cezası verilmiş, bunların 11'inin yayımı toplam 79 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur. Aynı nedenle, 53 televizyon kuruluşuna toplam 116 uyarı cezası verilmiş, bunlardan 18'inin yayımlar toplam 217 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur.

Genel Ahlakı Aykırı Yayınlar ile İlgili Yaptırımlar: Nisan 1994 ve 2000 yılları arasında yapılan incelemeler neticesinde, genel ahlakı aykırı yayınları nedeniyle 22 radyo kuruluşuna toplam 31 uyarı cezası verilmiş, bunlardan 7'sinin yayınları toplam 66 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur. Aynı nedenle 22 televizyon kuruluşuna ise toplam 64 uyarı verilmiş, bunlardan 12'sinin yayınları toplam 42 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur. Genel ahlakı aykırı yayım nedeniyle ihlallerin ağırlıklı olarak ulusal ölçekte yayım yapan kuruluşlarda meydana geldiği gözlemlenmektedir.

Çocuklara Yönelik Şiddet İçerikli Yayınlar ile İlgili Yaptırımlar: Nisan 1994 ve 2000 yılları arasında yapılan incelemelere göre Çocuklara yönelik şiddet içerikli yayımlardan dolayı yasa ihlalleri genellikle ulusal ölçekte yayım yapan kuruluşlarda görülmüştür. Bu ihlallerden dolayı 18 televizyon kuruluşuna toplam 52 uyarı cezası verilmiş, bunlardan, tamamı ulusal ölçekli yayım yapan 8 televizyon kuruluşunun yayınları toplam 32 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur.

Devletin Ülkesi Milletiyle Bölünmez Bütünlüğü İlkesinin İhlali Nedeniyle Uygulanan Yaptırımlar : Nisan 1994–2000 yılları arasında yapılan incelemeler neticesinde, tamamı bölgesel ve yerel düzeydeki bölücü nitelikteki yayımlar nedeniyle 48 radyo kuruluşuna toplam 185 uyarı verilmiş, bunların 21'inin yayınları toplam 6839 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur. Aynı nedenle 15 Televizyon kuruluşuna 33 uyarı verilmiş, bunlardan 3'ünün yayınları toplam 538 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur.

İrticai Yayınlar Nedeniyle Uygulanan Yaptırımlar: İrticai nitelikli yayımlara, yerel ve bölgesel kuruluşlarının yanı sıra, zaman zaman ulusal

ölçekte yayım yapan kuruluşlarda da rastlanmaktadır. Nisan 1994 ve 2000 tarihleri arasında yapılan incelemeler neticesinde, 45 radyo kuruluşuna 179 uyarı verilmiş, bunlardan 22'sinin yayınları toplam 1590 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur. Aynı nedenle 26 televizyon kanalına 76 uyarı verilmiş, bunlardan 7'sinin yayınları toplam 675 gün süreyle geçici olarak durdurulmuştur. Bölücü ve irticai nitelikte yayım yapan kuruluşların yayım lisans izinleri, frekans planlamaları henüz tamamlanmadığı için iptal edilememekte, bu tür yayımlara, ağırlıklarına göre, Üst Kurul'ca verilebilecek en üst düzey ceza olan "1 yıl süreyle geçici yayım durdurma cezası" sıklıkla uygulanmaktadır.

RTÜK'ün bu uygulamaları karşısında yayım kuruluşları, daha çok yayım durdurma kararları için yargıya gitmişlerdir. Bu davaların çoğu RTÜK lehine sonuçlanmıştır. 1994–1999 yılları arasında televizyon kuruluşları hakkında verilen 123 yayım durdurma kararı yargıya intikal ettirilmiş, bunların 33'ü lehte, 7'si aleyhte sonuçlanmış, 83 dava ise derdest edilmiştir. Tabii, RTÜK'ün de yargıya gitme örneği vardır. Örneğin; RTÜK, yayım alanı ihlali nedeniyle yaptırım uygulamaya çalıştığı ve başaramadığı bir yayım kuruluşunu (Aydın- Ay Tv) mahkemeye vermiştir. RTÜK, özellikle "bölücü ve irticai" yayım yapan yerel yayım kuruluşlarıyla ilgilenmek zorunda kalsa da, ulusal yayımlar hep göz önündedir. Bu yüzden ulusal televizyon kanallarına uygulanan yaptırımların sayısı da hayli kabarıktır. Mart 2000 sonu itibarıyla bu sayı, 191 uyarı, 129 geçici yayım durdurma olmak üzere 320'ye yükselmiştir.

Şu Önemli Hususu Tekrar Belitmek Gerekirse:

Mevcut yasal düzenlemeler ve RTÜK uygulaması da dikkate alındığında dizilerin yayınlanmadan önce herhangi bir denetim mekanizmasına tabi tutulmadıkları görülmektedir. İhlal gerçekleştikten sonra verilecek ceza bir daha aynı ihlalin tekrarlanmayacağı anlamına gelmediği gibi, bu ihlalin tekrar yaşanmasını da engelleyecek mahiyette değildir. Her ne kadar zahmetli olsa da yapılması gereken şey; dizilerin her bölümünün yayından önce RTÜK tarafından incelenmesinin ve RTÜK'ün onay verdiği haliyle yayınlanmasını sağlayacak bir yasal düzenlemedir.

d- Simge Sistemi

Çocukların ve gençlerin televizyon yayımlarının olumsuz etkilerinden korunması amacıyla Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, özellikle ABD ve Avrupa'nın birçok ülkesinde uygulanan akıllı işaretler sistemini tasarlayıp, uygulamaya koymuştur. Simge Sistemi olarak da adlandırılan bu uygulama 23 Nisan 2006'da ekranlarda yer almaya başlamıştır. Akıllı işaretler, televizyon yayımlarının içeriğiyle ilgili bilgilendirici bir sınıflandırma sistemidir. Bu sistem, televizyon yayımcılarının, anne babaların ve genelde toplumun, çocukları ve gençleri televizyon yayımlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.

Akıllı işaretler, çocuk ve gençleri cinsellik, şiddet, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar (kötü dil kullanımı, sigara, alkol, kumar ve madde bağımlılığına özendirme, her türlü ayrımcılık ve intihar sahnelerinin gösterilmesi) gibi zararlı yayım içeriğine karşı korumak için geliştirilmiş olan görsel-işitsel uyarı sistemidir.

Akıllı işaretler sistemi, konuyla ilgili bağımsız uzmanlar tarafından geliştirilen karma bir sistemdir. Bu sistem, iki konuda bilgi vermektedir. Bunlar, programın olası zararlı içeriği ve programın hangi yaş grubuna uygun olduğudur.

- Programın olası zararlı içeriği: Zararlı etkileri olabilecek içerik alanları; şiddet ve korku, cinsellik ve örnek oluşturabilecek olumsuz davranışlar (ayrımcılık, alkol ve sigaranın aşırı kullanımı, madde kullanımı, yasa dışı davranışlar ile kaba konuşma / küfür) olarak belirlenmiştir.

- Programın hangi yaş grubuna uygun olduğu: Programlardan etkilenme düzeylerine göre yaş grupları, Tüm izleyici, 7 yaş, 13 yaş ve 18 yaş olmak üzere dört grupta ele alınmıştır.

Akıllı işaretler, programların hangi yaş grubuna uygun olduğunu gösteren dört sembol (7+, 13+, 18+, genel izleyici) ile programlardaki zararlı içeriği tanımlayan üç sembol şiddet/korku, cinsellik, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar olmak üzere toplam yedi sembolden oluşmaktadır. Televizyon ekranı şeklindeki bir gözbebeği ise sistemin logosu olan TELE'yi temsil etmektedir.

YAPILMASI GEREKEN ŞEY; DİZİLERİN HER BÖLÜMÜNÜN YAYINDAN ÖNCE RTÜK TARAFINDAN İNCELENMESİNİN VE RTÜK'ÜN ONAY VERDİĞİ HALİYLE YAYINLANMASINI SAĞLAYACAK BİR YASAL DÜZENLEMEDİR.

RTÜK'ün geliştirdiği sistemle, televizyon kanallarının görevlileri programları önceden izleyip, elektronik ortamda kodlama formunu doldurup, bu işlem sonucunda sistem tarafından verilen yaş ve içerik sembollerini programın başında 5 saniye süreyle ekranın tümünde (tam ekran) ve her kesintiden sonra da 15 saniye süreyle ekranın sağ üst köşesinde olacak şekilde yayımlamak zorundadırlar. Bir program için uygun yaş sembolü yayımda birden fazla içerik sembolü de kullanılabilir. 13+ sembolü taşıyan programlar 21.30'dan sonra, 18+ sembolü taşıyan programlar saat 23.00'den sonra yayımlanmaktadır. Semboller kullanan yayım kuruluşları, teleteks hizmeti vermeleri halinde, bu semboller teleteks yayımlarında da kullanacaklardır. Sınıflandırılmış programların sembollerini, yazılı medyada yer alan program akış çizelgelerinde de kullanılacaktır.

Semboller, Haber bültenleri haricindeki programlarda kullanılmaktadır. Sembol kullanılması zorunlu olmayan programların yayımında korumalı saatler dikkate alınıp, Sembol kullanılması zorunlu programların tanıtım duyurularında da semboller kullanılmak zorundadır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet/korku, cinsellik v.b. içeren görüntüler kullanılmayacak ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılacaktır.

e- Diziler Hakkında Şikayette Bulunabilmek İçin İzleyicilerin Başvurabileceği Bir Yol Olarak RTÜK İletişim Merkezi

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu vatandaşların radyo ve televizyon yayımları karşısındaki beğeni ve tepkilerini belirlemek amacıyla 16 Ocak 1998 tarihinde 178 Alo RTÜK iletişim hattını kurmuştur. Bilgisayarlı kayıt sistemi şeklinde düzenlenen bu hat, 24 saat boyunca izleyicilere açık olarak hizmet vermiştir.

3 Kasım 2006 tarihinde ALO 178 hattı, 444 1 178 RTÜK İletişim Hattı olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu değişimin en önemli noktası ise izleyicilerin bilgisayarlı kayıt sistemi yerine karşılarında görevli bir asistan bulabilecek olmalarıdır. Bu yeni sistemle yayımcı kuruluşlara kendilerine ait olan şikâyetlere ulaşma imkânı tanınmaktadır. Kuruluşa ait bilgi, tüm bilgi içinden ayrılarak kuruluşun elektronik posta adresine belirli sürelerde otomatik posta aracılığı ile gönderilmekte ve kuruluş temsilcilerinin bilgilere kısa sürede ulaşması sağlanmaktadır.

16 Ocak 1999'dan 9 Mart 2000 tarihine kadar Alo 178 hattına 45151 mesaj bırakılmıştır. Bu mesajlar hem günlük hem de yıllık olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kamuoyu ve Yayın Araştırmaları Dairesi Uzmanları tarafından yapılan yıllık değerlendirmeler, şikâyet sayısına, türüne göre tasnif edildikten sonra sosyolojik olarak incelenmektedir. Bu incelemeler RTÜK'ün yaptığı araştırmalara da kaynaklık etmektedir.

Bu uygulama RTÜK'e yayınların değerlendirilmesi ve müeyyide uygulamasında yardımcı olmaktadır.

4.SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Maalesef ki televizyonlarda yayınlanan özellikle belli diziler, çarpık ilişkiler, kötü örnekler, gelenek ve kültürümüze aykırı davranışlarla toplumun dengesini bozmaktadır.

Dizilere bir taraftan sınırlandırma ve belli standartlar getirirken bunlara alternatif diziler çekilmelidir. Genel ahlâk değerlerimize uygun, toplumu doğru yönlendiren, gençliğimizi geleceği düzgün hazırlayan diziler ve sinema filmleri çekilmelidir. Bunlara ciddî kaynaklar ayrılarak

tarihî şahsiyetler dâhil, dinî, millî ve ahlâkî değerlerimiz düzgün, doğru ve gerçek kaynağından diziler ve filmler çekilerek örnek rol-modeller gösterilmelidir.

Kültürel değerlerimizi korumak için son derece dikkatli olmak durumundayız. Televizyonlarda yayınlanan özellikle belli diziler (!), çarpık ilişkiler, kötü örnekler ve ahlâkdışı, gayrimeşrû yaşantılar, gelenek ve kültürümüze aykırı davranışlarla toplumun dengesini bozmaktadır. Bir dizide, bir eserde, bir yapıtta olması gereken en önemli unsurlardan; sanat, felsefe ve estetik bugün adı geçen dizilerde yoktur. Yapılan dizilerde toplumun kültürel dinamiklerine dinamit konulduğu gibi geleceğimizi emanet edeceğimiz gençlerimiz yanlış yönlendirilmekte, düne kadar kutsal gördüğümüz değerler ayaklar altına alınmaktadır.

Televizyon dizi yapımcıları sadece reyting kaygısı ve para kazanma arzusuyla dizileri çekmiyorlar. Hiç şüphesiz bunların bir gayesi var. Televizyon dizilerinin birçoğunda işlenen ortak tema toplum değerleriyle taban tabana zıt konular dikkat çekiyor. Bu dizilerde aile mefhumu ihmal ve inkâr ediliyor. Nikâhsız hayat, zina, çarpık ilişkiler, aldatma, lüks hayat, emeksiz kazanç gibi mefhumlar teşvik ediliyor. Meselâ bu dizilerde; kız kardeşlerin aşk savaşı... "İki kız kardeşin âşık olduğu bir adam" ya da "abi-kardeş arasında kalmış bir kız" tiplerini bugünkü dizilerin sanki temel konusu oldu. En çok seyredilenler arasında yer alan bu dizilerde, yuva yıkan taraf mazlûm ve haklı gösteriliyor. Hikâyeler zengin aileler arasında, lüks konaklarda geçiyor. Kız kardeşlerden biri varlık elde etme amacıyla zengin biriyle evleniyor. Ancak baldızlar devreye girip enişterine göz koyuyor.

Televizyon dizilerinin faydası zararı yanında adeta devede kulak kadardır. Topluma sunulan temalar, tipler ve çözüm yolları toplumuzun sosyal bünyesini yıkmaya ve tahrip etmeye yöneliktir.

Bir kere televizyon dizileri yapılırken toplumun değer yargıları göz önünde bulundurulmalıdır. Onların dinî ve ahlâkî değerlerine saygıda kusur edilmemelidir. Sosyal yapıyı tahrip edici, bozucu ve moral değerlerini ayaklar altına alıcı dizilerden kaçınılması gerekir. Hem dizilerdeki şiddet görüntüleri özellikle gençlere meselelerinin çö-

zümü için adeta örnek verilmek istenmektedir ki, o zaman geleceğimiz olan gençlerimiz ciddi zihinsel kırılma ve travmayla karşı karşıya bırakılıyor.

Bugünkü dizilerin işledikleri konular çok ender görülen vak'alar. Bu, toplumda kabul görmüş bir şey değil. İnsanımız bu tür ilişkileri ayıplıyor. Vatandaş seyrediyor ve bitiyor. Ama buna yatkın olanlarda da ortaya çıkması muhtemel tabii... Bunların yanında dizilerde sıklıkla erotizmin işlenmesi, sinirlenen birinin elindeki eşyaları sağa sola savurması, özellikle gençleri olumsuz yönde etkiliyor. Buradan örnek alıp saldırganlaşıyorlar. Milletimizin inancına göre "mukaddes" kabul edilen isimler, yerli dizilerde nahoş karakterlere veriliyor. Fatmagül'ün kötü yengesi Mukaddes bunlardan sadece biri...

İzleyicinin bilinci olması için bilgi sahibi olması lâzım. Çünkü dizilerin bir başka amacı da herkes kendi dünya görüşünü ekrana getiriyor. Televizyon dizileri bir şekilde kitleleri etkileme, biçimlendirme, manipüle etme amacıyla yapıldığı izlenimi veriyor. Genel olarak toplumlar güç ve çıkar ilişkileri ile işler. Bu ilişkiler birçok farklı, değişken mekanizmaları içinde barındırır. Televizyon da bu ilişkilerin günümüz toplumu içinde en açık bir şekilde görünür kılındığı alanlardan biri gibi duruyor. Herkes kendi dünya görüşü etrafında toplumu bu söz konusu programlarla, dizilerle vs. biçimlendirmeye çalışıyor. Herkes dünyayı kendi penceresinden görüyor, fakat bu pencerenin sadece kendine ait olduğunu fark edemiyor. Toplumun bireyleri küçük yaşta evde ve okulda bilinçlendirilmelidir. Zararlı yayınlar seyredilmemelidir. Televizyon dizileri kendilerine seyirci bulamazlarsa kendilerini bir miktar çeki düzen vererek seyircinin isteği doğrultusunda hareket edebilirler. Bunun içinde toplum topyekûn eğitim yoluyla bilinçlendirilmelidir. Bunun içinde düşünce eğitimi çocuklarımıza küçük yaşta verilmelidir.

Dizilerdeki bir başka maksatta tüketimi teşvik etmektir. Bu arada gençlerimizi markaya yönlendirmek ve yüksek maliyetli markaları daha fazla zengin yapmaktır. Marka hastalığı toplumsal bir yara haline gelmiştir. Bugün gençlerimizin bazıları markayı bir idol (çağdaş put) olarak görmektedir ki, bu geleceğimiz açısından son derece tehlikeli bir gidişattır.

Bu dizilerdeki lüks hayat toplumun yüzde sıfır onda beşini bile yansıtmıyor. Ama kendine göre diziler bir toplumsal inşa süreci başlatmayı hedefliyor. Bunda ne kadar başarılı olurlar bugünden kestirmek biraz zor görünüyor. Görünen o ki böyle giderse toplumumuz adım adım tabiri caizse yoldan çıkartılmak ve hatta sosyal manada uçurumun kenarına itilmek çaresiz duruma düşürülmek isteniyor. Ancak bu bir toplumsal mühendislik projesidir. Yani toplumumuzu değiştirme ve dönüştürme sürecidir. Bu süreç bir buçuk asırdan önce başlatılmış ve bugün bir kolu da dizilerle devam eden bir süreçtir. Dizilerin gençler üzerine olumsuz etkisi su götürmez bir gerçektir. Bütün araştırmaları bu olumsuzlukları ortaya koymaktadır. Bugün dizilerin çoğunda ahlâkî değerler hiçe sayılıyor. Yeğen yengesine, komşu adam komşusuna, evli kadın bir başka erkeğe özendirilmekte, ar, ahlâk ve namus gibi kutsal mefhumlarımızla adeta alay edilmektedir. Böyle giderse hem kültürümüz hem ahlâkımız ve bizi biz yapan değerlerimiz bir elimizden çıkacak, özellikle gençler boşluğa itilecektir. Bu durum toplumsal barışı ve dokuyu zedeleyecektir. Sosyal dengeyi koruyup kollayan devlet bunu yasalarla engellemelidir. Gençlere kötü örnek olan dizilere kıtas ve standart getirilmelidir.

Bu tür dizilerin fazla seyredilmesini bir kere bilinçsizliğe ve millet olarak çarçabuk asimile olmaya yatkın olmamıza bağlıyorum. Sıradan vatandaş günü yaşar. Yarını düşünmez. Yarını düşündürecek ve bunun çile ve sıkıntısını çekecek olanlar aydınlardır yani münevverlerimizdir. Toplumun daha çok bilinçlenmesi, daha çok medenileşmesi ve daha çok şehirleşmesi gerçekleşirse bunların seyretme oranında düşüşler olacağı kanaatindeyim.

Medyada diziler abartılıyor. Ve günlerse reklam yapılarak bilinçaltında bu dizilere karşı meyil oluşturuluyor. O nedenle medya kuruluşları, nesillerin doğru ve düzgün eğitilmesi ve muhafazası için azamî gayret göstermek zorundadır. Çünkü medyanın bir görevi de; toplumun güzele ve iyiye yönlendirilmesinde özen göstermesi gerekir. Kamu hizmeti yapan kuruluşların kamunun zararına değil yararına iş yapma zorunluluğu vardır. Televizyon dizilerinde her türlü çarpıklık vardır. Bu çarpıklıkların önüne geçmezsek geleceğimizden emin olamayız. Çünkü çocuk bugün taklit eder, yarın tatbik eder. Yani

çocuk gördüğünü yapar. Bu diziler ve medyanın yanlış yönlendirmesiyle Türklerin kültürel kodlarıyla oynanmakta, adeta genlerimiz değiştirilmeye çalışılmaktadır. En önemli kurumumuz olan aile yapımız bozulmaya çalışılmaktadır. Televizyon ve dizi bağımlılığı endişe verici boyutta gençliğimizi adeta zehirliyor. Programların çekiciliği arttırılarak insanlar televizyon bağımlısı durumuna getirilmek isteniyor. Bu nedenle televizyon ve dizi bağımlılığı endişe vericidir.

Sorunların Çözümü Noktasında Önerilerimiz Şu Şekildedir:

Birçok yayım kuruluşu birbirine benzer hatta birbirinin taklidi denilebilecek yayınlarla adeta yarış yapmaktadır. Bu durumda izleyiciye de neredeyse seçme şansı kalmamaktadır. Öncelikle yayımcılık kavramı tek başına içi doldurulabilecek bir kavram değildir ve medya birbirini besler ve aynı yolda hareket eder, bu nedenle yayın politikalarında ve öz denetim sisteminde hem yayıncılara hem de topluma zarar vermeyecek şekilde tüm yayımcılar arasında ortak görüş birliği çerçevesinde ciddi değişiklikler yapılması yerinde olacaktır. Yine, toplumun da nitelikli medya okuryazarlığı anlamında desteklenip geliştirilmesi, bu anlamda RTÜK'ün de özellikle üzerinde durduğu ilköğretimde Medya okur-yazarlığı derslerinin yaygınlaştırılması olumlu ilerlemeler kaydedilmesini sağlayacaktır.

"Programa ve sunucuya yaptırım" uygulamasından ziyade yaptırım öncelikle yayımcı kuruluşu uygulanmalı ve RTÜK tarafından ciddi şekilde takip edilmelidir. Çünkü yapılan araştırmalar bu uygulamanın caydırıcılığının olmadığını ve yaptırımın o saatlerde yayımlanan başka programlara uygulandığı göstermiştir.

Yine uyarı cezasının yeterince caydırıcı olmaması nedeniyle para cezalarına daha çok ağırlık verilmelidir. Bununla birlikte uyarı cezası verildiğinde İngiltere'de Ofcom'un izlediği türden bir uygulamaya gidilmeli ve özür dileme metni günün değişik saatlerinde birden fazla kez yayımlanma zorunluluğu getirilmelidir.

RTÜK tarafından yayın ilkelerinin ihlali konusunda yıllık ya da daha uzun vadede bir üst sınır belirlenmeli ve bu sınırı aşan yayın kuruluşuna bir uyarı cezası ve ikinci aşamada lisansın iptali uygulaması yapılmalıdır.

Yukarıda da dikkat çektiğimiz gibi;

RTÜK'ÜN RESMİ WEB SİTESİNDE SORULAN **"UZMANLAR TARAFINDAN YAYINLARIN ÖNCEDEN DENETLENMESİ MÜMKÜN MÜDÜR?"** ŞEKLİNDEKİ SORUYA, **"HAYIR, YAYINLARIN ÖNCEDEN DENETLENMESİ MÜMKÜN DEĞİLDİR. YAYINLAR ANCAK YAYINLANDIKTAN SONRA UZMANLARIN DENETİMİNE TABİ OLMAKTADIR."** ŞEKLİNDE CEVAP VERDİĞİ GÖRÜLMEKTEDİR. ASLINDA MESELENİN ÖZÜ VE ÇÖZÜM ÜRETİLMESİ GEREKEN NOKTA TAM OLARAK BURASIDIR.

Mevcut yasal düzenlemeler ve RTÜK uygulaması da dikkate alındığında dizilerin yayınlanmadan önce herhangi bir denetim mekanizmasına tabi tutulmadıkları görülmektedir. İhlal gerçekleşikten sonra verilecek ceza bir daha aynı ihlalin tekrarlanmayacağı anlamına gelmediği gibi, bu ihlalin tekrar yaşanmasını da engelleyecek mahiyette değildir. Her ne kadar zahmetli olsa da yapılması gereken şey; dizilerin her bölümünün yayından önce RTÜK tarafından incelenmesinin ve RTÜK'ün onay verdiği haliyle yayınlanmasını sağlayacak BİR YASAL DÜZENLEMEDİR.

BU NOKTADA YENİ YASAL DÜZENLEMELERE İHTİYAÇ VARDIR. DİZİLERİN YAYINLANMADAN ÖNCE BİR KURUL TARAFINDAN;

- İZLENMESİ,
- GÖZDEN GEÇİRİLMESİ
- DEĞERLENDİRİLMESİ

YAYIN İLKELERİNE UYGUN BULUNDUĞU TAKDİRDE ONAYLADIKTAN SONRA YAYINA KOYULMASI SAĞLANMALIDIR

KARŞILAŞTIRMA AÇISINDAN SİNEMA FİLMLERİNİN DENETLENMESİNİN HUKUKİ ALT YAPISI

5224 Sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanun'da 30.01.2019 Tarihinde Yürürlüğe Giren Değişiklikle Öngörülen Yeni Denetim Sistemi

Kanun'un yeni haline bakıldığında, sinema filmlerinin denetiminin niteliği bakımından yapısal herhangi bir değişikliğe gidilmediği gö-

rülmektedir. Zira halen Kanun'u uygulamakla yetkili kurumun Kültür ve Turizm Bakanlığı olduğu göze çarpmaktadır (m. 3/1-a). Dolayısıyla, özerk bir denetim anlayışı yerine doğrudan hükümetler eliyle yürütülen denetim anlayışı devam etmektedir.

5224 sayılı Kanun'un yeni halinde, sinema filmleri bakımından mevcut olan öndenetim (sansür) sistemi korunmakta ve bu ön-denetim, "Değerlendirme ve Sınıflandırma Kurulu" ile alt kurullar olmak üzere iki farklı mekanizmadan oluşmaktadır (m.4). Dolayısıyla, Türk sinema tarihinde uzun yıllardır devam eden ikili denetim sisteminin halen devam ettiğini söylemek mümkündür. Sinema filmleri ilk olarak alt kurullarca denetlenecek; alt kurulların talebi, filmin yapımcısının itirazı veya Bakanlığın yeniden değerlendirme ve sınıflandırma talebi doğrultusunda "üst değerlendirme kurulu" konumunda bulunan Değerlendirme ve Sınıflandırma Kuruluna yeniden denetlenecektir (m.4/4-5). Ayrıca, iş yüküne bağlı olarak birden fazla alt kurul oluşturmak mümkündür.

Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, alt kurulların görevlerine bir yenisini eklemektedir. Artık alt kurullar, sinema filmlerinin ilk denetimini yapmanın yanı sıra sinema filmlerinin fragmanlarının (tanıtım) da denetimi ile görevlendirilmiştir (m.5/1). Dolayısıyla artık filmlerin yanı sıra film fragmanları da denetime tabidir. Fragmanların da tıpkı sinema filmleri gibi sinema salonlarında gösterildiği ve sonraki başlıkta detaylı olarak ele alınacağı üzere en az üç dakika gösteriminin zorunlu tutulduğu düşünüldüğünde bu düzenlemenin yerinde bir düzenleme olduğunu söylemek mümkündür. Zira fragmanların da özellikle çocuk ve gençleri olumsuz yönde etkileme potansiyeli mevcuttur.

5224 sayılı Kanun'un önceki halinde alt kurullar ile Değerlendirme ve Sınıflandırma Kurulu üyelerinin ne kadar süre ile seçileceği ve üyeliklerinin yenilenmesine dair bir hüküm bulunmaması eleştirilmişti. Sinema filmlerinin denetlenmesine ilişkin Yönetmelik ile getirilen yeni düzenlemeyle bu sorunun çözüldüğü görülmektedir. Buna göre alt kurul üyelerinin görev süresi iki yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca, alt kurullardaki meslek birlikleri temsilcileri ile psikologların iki dönem üst üste seçilemeyeceği hükme bağ-

lanmıştır (m.5/3). Değerlendirme ve Sınıflandırma Kurulu üyelerinin de görev süresi iki yıldır. Meslek birlikleri temsilcileri iki dönem üst üste seçilemezler (m.7/2). Kanımızca, bu yeni düzenleme, denetimi hep aynı kişilerin yapmaması, dolayısıyla da tarafsızlığın tesis edilmesi bakımından olumludur.

Denetim bağlamında, kurulların yanı sıra, değerlendirme kriterlerine de bakmak yerinde olacaktır. 5224 sayılı Kanun'un ve Sinema filmlerinin denetlenmesine ilişkin Yönetmeliğin önceki hallerinde bulunan çeşitli hükümlere bakıldığında genel ahlâk, kamu düzeni, pornografi, küçüklerin ve gençlerin ruh ve beden sağlığının korunması, insan onuruna uygunluk, Anayasa'da öngörülen diğer ilkeler, cinsellik ile korku ve şiddet olmak üzere sekiz tane değerlendirme ve sınıflandırma kriteri mevcuttu.

Sinema filmlerinin denetlenmesine ilişkin yeni Yönetmelik, yukarıdaki sekiz maddeye ek olarak değerlendirme ve sınıflandırma aşamasında göz önünde bulundurulacak yeni birtakım kriterler getirmektedir. Bunlar, çıplaklık (cinsellik kriteri ile birlikte aynı koruyucu işaretle yer almaktadır), uyuşturucu madde ile kaba ve argo dil kullanımıdır (m.10/1). Özellikle çocukların ve gençlerin korunması bakımından bu kriterlerin Yönetmelik'e eklenmesi kanımızca olumludur. Ancak, özellikle İngiliz sinema hukukunda olduğu gibi yayınlanacak bir kitapçıkla bu olumsuz içeriklerin hangi yaş grubu için ne kadarının tolere edilebileceği net ifadelerle açıklanmalıdır. Aksi takdirde, denetleyici kurullara geniş bir yorum yetkisi verilmiş olmaktadır.

Sinema filmlerinin denetlenmesine ilişkin Yönetmelik'in önceki halinde, yukarıda bahsedilen değerlendirme ve sınıflandırma kriterlerine aykırı olan sinema filmlerinin sansür edilebileceği, 'genel izleyici kitlesi' için uygun bulunabileceği veya çeşitli yaş gruplarına göre sınıflandırılabilirliği hususları düzenlenmişti. Söz konusu kategoriler 7+, 7A, 13+, 13A, 15+, 15A, 18+ olarak belirlenmişti.

Yönetmeliğin yeni halinde, yetişkinlerden ziyade çocukların ve gençlerin korunmasını amaçlayan sınıflandırma sisteminin devam ettiği görülmektedir. Denetleyici kurullar, filmleri sansür edebileceği veya genel izleyici kitlesi için uygun bulabileceği gibi çeşitli yaş gruplarına göre de sınıflayabilmektedir. Yeni kategoriler şu şekilde

düzenlenmiştir: 6+, 6A, 10+, 10A, 13+, 13A, 15+, 18+.

Yeni düzenlemede sınıflama kategorilerinin arttığı ve eski sisteme nazaran daha dengeli olarak ayrıldığı görülmektedir. Örneğin, eski düzenlemede 7 ile 13 kategorileri arasında altı yaşlık fark mevcutken, 13 ile 15 arasında yalnızca iki yaşlık fark mevcuttur. Kanaatimizce, özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarında her yaşın kendine özgü davranış kalıpları bulunduğundan söz konusu kategorilerin artması ve daha dengeli olarak bölünmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak, daha önce de eleştirildiği üzere, özellikle Türkiye’de eğitim seviyesinin görece düşük olduğu bölgelerin halen fazla olduğu düşünüldüğünde, 6A, 10A ve 13A sınıflandırmalarının öngördüğü, çocukların ve gençlerin sakıncalı içerikli filmleri ailesi eşliğinde izlemesi hususu sağlıklı bir uygulama değildir. Bu düzenleme, her ailenin çocuğunu filmin sakıncalı içeriğine karşı koruyabileceği veya doğru davranışa yönlendirebileceği ön kabulüne dayanmaktadır. Oysaki uygulamada bu durumun gerçekleşmesi oldukça zordur.

Sinema filmlerinin denetlenmesine ilişkin Yönetmelik’in önceki halinde, sınıflandırılan filmlerin televizyonda yayınlandıkları takdirde, bu yayının hangi saatte yapılacağına alt kurulların veya Değerlendirme ve Sınıflandırma Kurulunun karar vereceği belirtilmekteydi. Yeni Yönetmelik ile bu hüküm kaldırılmıştır. Kanımızca, bu da yerinde bir uygulamadır. Zira her kitle iletişim mecrası birbirinden farklı özellikler arz etmektedir. Televizyon yayıncılığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun (RTÜK) yetkili olduğu bir alandır.

Yeni düzenlemede değişikli yapılan diğer bir husus ise festival filmleri ile ilgilidir. Düzenlemenin eski halinde yabancı festival filmleri denetime tâbî değil iken yerli festival filmlerinin festival alanlarında gösterimi için denetim şartı aranmaktaydı. Yerli ve yabancı filmler arasındaki bu ayrım, eleştirilmişti. Yeni düzenlemede bu sorun ortadan kaldırılmıştır. 5224 sayılı Kanun’un güncel haline göre, menşesine bakılmaksızın Bakanlıkça değerlendirmesi ve sınıflandırması yapılmamış sinema filmleri; festival, özel gösterim ve benzeri kültürel ve sanatsal etkinliklerde 18+ yaş ibaresi ile herhangi bir denetime gerek kalmaksızın gösterilebilecektir (m.7/2).

